

บทที่ 4

ประเภทของการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ

การเกษียณอายุราชการก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ที่จะเกษียณได้หลายด้าน ได้แก่

- (1) ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุจะพบกับความเสี่ยงของอวัยวะต่าง ๆ ถ้าขาดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ก็จะมีสุขภาพร่างกายที่เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว และยากที่จะฟื้นฟูสมรรถภาพให้คืนมาเหมือนเดิม
- (2) ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะถูกมองว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถและมีเวลาว่างมากขึ้น ถ้าปรับตัวปรับใจไม่ได้ จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกซึมเศร้า เหงาหงอย และขาดความหมายในชีวิต ส่งผลให้ความพึงพอใจในชีวิตลดลง
- (3) ด้านสังคม ผู้สูงอายุถูกลดบทบาททางสังคมลง ถ้าไม่มีบทบาทใหม่มาทดแทน จะทำให้ผู้สูงอายุสูญเสียสถานภาพทางสังคมได้
- (4) ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุเมื่อเกษียณอายุราชการแล้วรายได้น้อยลงขณะที่รายจ่ายยังคงมีเหมือนเดิม ถ้าไม่มีการเตรียมตัวเรื่องค่าใช้จ่ายจะทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจได้ (สุรกุล เชนอบรม, 2534: 57-58)

ผลที่เกิดจากการเกษียณอายุทั้ง 4 ประการนี้ หากผู้สูงอายุไม่ได้มีการเตรียมตัวไว้ให้พร้อมก็จะเป็นปัญหาสำหรับผู้สูงอายุ และครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุลดภาวะที่จะต้องเผชิญกับปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้จักการปรับตัวให้พร้อมและเกิดความพึงพอใจในชีวิต โดยการให้ผู้สูงอายุที่ใกล้เกษียณอายุราชการได้มีการเตรียมตัวไว้ก่อนที่จะเกษียณอายุและการเตรียมตัวนั้นควรจะเป็นการเตรียมอย่างครอบคลุมทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม

บทนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมกับประเภทของการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการของข้าราชการกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งประเภทของการเตรียมตัวออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การเตรียมตัวด้านร่างกาย การเตรียมตัวด้านจิตใจ การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ (เศรษฐกิจและสังคม) ส่วนการนำเสนอผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเลขคณิตของตัวแปรตาม จำแนกตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวเพื่อทดสอบว่าตัวแปรทั้งสองมีความ

สัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance = ANOVA) แล้วจึงทดสอบความสัมพันธ์ด้วยอัตราส่วน “เอฟ” (F-ratio) ที่ระดับนัยสำคัญต่ำกว่า 0.05 พร้อมพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนที่สองวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมกับการเตรียมตัวด้านจิตใจ ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบตารางไขว้ (Crossstabulation) และค่าไคสแควร์ (Chi square)

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมกับประเภทของการเตรียมตัวก่อนเกษียณด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance = ANOVA)

ปัจจัยทางประชากร

4.1.1 เพศ จากตารางที่ 28 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเพศของข้าราชการกรุงเทพมหานครกับประเภทของการเตรียมตัว พบว่า ในด้านร่างกายนั้น ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกายของข้าราชการชายสูงกว่าข้าราชการหญิง (ข้าราชการชายค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6119, ข้าราชการหญิงค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5704) ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะในอดีตสังคมไทยยกย่องเพศชายเป็นหัวหน้าครอบครัว ทำให้เพศชายมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมนอกบ้านมากกว่าเพศหญิง ส่งผลให้เพศชายมีความสนใจในด้านสุขภาพและแบบแผนชีวิตดีกว่าเพศหญิง(ดวงพร รัตนอมรชัย, 2535: 133) และการศึกษาของรจนา รุ่งลือ (2536: 69) พบว่า เพศชายปฏิบัติกิจกรรมการดูแลตนเองด้านสุขภาพดีกว่าเพศหญิง นอกจากนี้สุลักษณ์ มีชูทรัพย์ วิไลวรรณ ทองเจริญและจันทนา รณฤทธิวิชัย (2535: 42) ศึกษาพบว่าเพศชายมีการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าเพศหญิง แม้ผลการศึกษาจะเป็นความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางความสัมพันธ์เป็นไปตามที่คาดไว้ว่าข้าราชการชายเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการหญิง จึงขอรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่า โดยเฉลี่ยค่าคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ของข้าราชการหญิงสูงกว่าข้าราชการชาย (ข้าราชการหญิงค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2308, ข้าราชการชายค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.1926) ดังได้กล่าวแล้วว่าเพศหญิงมักจะมีเวลาละเอียดรอบคอบและการจัดการในหน้าที่การงานมากกว่าชาย จึงทำให้เพศหญิงตระหนักถึงชีวิตความเป็นอยู่ใน

อนาคตมากกว่าเพศชาย และแม้ผลการศึกษาก็จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางความสัมพันธ์เป็นไปตามที่คาดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเพศของข้าราชการกับค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่ พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวด้านร่างกายและการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 28 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามเพศ

เพศ	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	X	S.D.	N	X	S.D.	N
ชาย	2.6119	.6478	134	3.1926	1.3902	135
หญิง	2.5704	.6645	277	3.2308	1.3833	273
รวม	2.5839	.6591	411	3.2181	1.3856	408
		F = 0.35			F = 0.06	

4.1.2 อายุ ตารางที่ 29 เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างอายุของข้าราชการกับประเภทของการเตรียมตัว ปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกายมีความแตกต่างตามอายุของข้าราชการ กล่าวคือ เมื่อข้าราชการอายุมากขึ้นค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกายจะสูงตามไปด้วย (อายุ 50-54 ปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5755, อายุ 55-60 ปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5930) ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะสภาพร่างกายของบุคคลย่อมเสื่อมลงทุกวันตามอายุที่เพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุที่ผ่านวัยมานานความเสื่อมลงของสุขภาพมักเป็นสัญญาณเตือนให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีความชราภาพเกิดขึ้น จึงควรได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการรักษาสุขภาพด้วยการเตรียมพร้อมเสียแต่เนิ่น ๆ ผู้ที่มีอายุมากจึงมีแนวโน้มเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศรีเรือน แก้วกังวาน (2518: 129) และนภาพร ชโยวรรณ (2535: 176) แม้ผลการศึกษาก็จะเป็นความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางเป็นไปตามที่คาดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานที่ว่าข้าราชการที่มีอายุมากเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่มีอายุน้อย

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่เป็นความสัมพันธ์เหมือนกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย กล่าวคือ

ข้าราชการที่มีอายุมากขึ้นค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่จะสูงตามไปด้วย (อายุ 50-54 ปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2067, อายุ 55-60 ปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2181) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการที่มีอายุมากผ่านประสบการณ์มามากทำให้ค้นพบได้ว่าระยะเวลาที่เหลืออยู่น้อยลง จึงให้ความสำคัญต่อการเตรียมตัวในสิ่งต่าง ๆ ไว้ก่อนที่จะเกษียณอายุ ผลการศึกษาที่ได้จึงมีทิศทางตรงกันที่คาดไว้ว่า ข้าราชการที่มีอายุมากเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่มีอายุน้อยแม้จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางตรงกับสมมติฐาน จึงขอรับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

จากข้อค้นพบข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า ข้าราชการที่มีอายุต่างกันมีการเตรียมตัวด้านร่างกาย และความเป็นอยู่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสามารถสรุปได้ว่า ข้าราชการที่มีอายุมากมีแนวโน้มในการเตรียมตัวมากกว่าข้าราชการที่มีอายุน้อยทั้งทางด้านร่างกาย และความเป็นอยู่

ตารางที่ 29 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่จำแนกตามอายุ

อายุ (ปี)	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.	N
50-54	2.5755	.6450	212	3.2064	1.3833	208
55-60	2.5930	.6743	199	3.2300	1.3881	200
รวม	2.5839	.6594	411	3.2181	1.3857	408
	F = 0.78			F = 0.02		

4.1.3 สถานภาพสมรส ตารางที่ 30 เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับประเภทของการเตรียมตัว ปรากฏว่า ในการเตรียมตัวด้านร่างกายนั้น ข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรสมีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกายสูงกว่าข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ (โสด หม้าย หย่าร้าง แยกกันอยู่) (ข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5040, ข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรสค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6126) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรสมีเพื่อนคู่คิดที่คอยดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันทำให้คู่สมรสไม่มีความสนใจที่จะดูแลเอาใจใส่ต่อกันในเรื่องต่างๆ รวมถึงเรื่องของการเอาใจใส่

ด้านสุขภาพด้วย ผลที่ปรากฏสอดคล้องกับการศึกษาของสุวิมล พนาวัฒน์กุล (2534: 42) และ ดวงพร รัตนอมรรัช (2535: 115) พบว่า ผู้ที่มีสถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความ สามารถในการดูแลตนเอง โดยผู้ที่มีสถานภาพสมรสมีค่าเฉลี่ยคะแนนด้านพฤติกรรมส่งเสริม สุขภาพสูงกว่าผู้ที่เป็นโสด หม้ายและหย่า อย่างไรก็ตามผลที่ได้ตรงข้ามกับที่คาดไว้ว่า ข้าราชการ ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ มีการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรส จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ กล่าวคือ ข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรสมีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็น อยู่สูงกว่าข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ (ข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรสค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.2953, ข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.0091) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ลักษณะของการมีชีวิตร่วมทำให้ข้าราชการมีการวางแผนชีวิตของคนมากกว่าผู้ที่ไม่มีคู่สมรส ข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรสจึงมีการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่มี สถานภาพสมรสอื่นๆ ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับประเภทของการ เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการนั้น พบว่าสถานภาพสมรสที่ต่างกันมีผลต่อการเตรียมตัวด้าน ร่างกายและด้านความเป็นอยู่ โดยข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรสเตรียมตัวด้านร่างกายและ ความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ

ตารางที่ 30 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านร่างกายและด้านความเป็นอยู่จำแนกตาม สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.	N
อื่นๆ	2.5040	.7152	109	3.0091	1.3913	110
สมรส	2.6126	.6358	302	3.2953	1.3756	298
รวม	2.5839	.6577	411	3.2181	1.3798	408
	F = 2.15			F = 3.45		

4.1.4 จำนวนบุตร ตารางที่ 31 เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรของข้าราชการกับประเภทของการเตรียมตัว ผลปรากฏว่า ในการเตรียมตัวด้านร่างกายนั้นพบว่า ข้าราชการที่ไม่มีบุตรและมีบุตรน้อยกว่ามีแนวโน้มเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่มีบุตรมากกว่า (ข้าราชการที่ไม่มีบุตรค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5222, ข้าราชการที่มีบุตร 1-2 คน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6618, ข้าราชการที่มีบุตร 3 คนขึ้นไปค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.4912) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะข้าราชการที่ไม่มีบุตรและมีบุตรน้อยภาระในการดูแลส่งเสริมให้บุตรได้ศึกษาและสามารถดูแลตนเองได้ผ่านพ้นไปเมื่อบุตรแต่ละคนประกอบอาชีพและช่วยแบ่งเบาภาระลงไปได้ ข้าราชการที่เป็นบิดา-มารดาจะมีเวลาเป็นของตนเอง และสามารถดูแลสุขภาพตนเองมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของฐิติมา พรหมทอง (2535: 32) ที่พบว่าผู้ที่มีบุตรน้อยกว่าเตรียมตัวด้านสุขภาพสูงกว่าผู้ที่มีบุตรมากกว่า จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่า ทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรกับค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ เป็นตรงข้ามกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย กล่าวคือ ข้าราชการที่มีบุตรมากกว่ามีการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่มีบุตรน้อยกว่า (ข้าราชการที่ไม่มีบุตรค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.1573, ข้าราชการที่มีบุตร 1-2 คน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2039, ข้าราชการที่มีบุตร 3 คนขึ้นไป ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2920) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการที่มีบุตร เมื่อบุตรเติบโตถึงวัยทำงานแล้ว สามารถช่วยดูแลด้านความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุได้ ความสัมพันธ์กับบุตรจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีที่พึ่งทางเศรษฐกิจ และมีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมต่อไป ประกอบกับความสัมพันธ์เป็นตรงข้ามกับที่คาดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรของข้าราชการกับค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่นั้น พบว่า จำนวนบุตรมีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวด้านร่างกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงกล่าวได้ว่า ความแตกต่างของจำนวนบุตรมีผลต่อการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าการเตรียมตัวด้านอื่น

ตารางที่ 31 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่จำแนกตามจำนวนบุตร

จำนวนบุตร	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.	N
ไม่มีบุตร	2.5222	.6907	90	3.1573	1.4608	89
1-2 คน	2.6618	.5925	207	3.2039	1.3388	206
3 คนขึ้นไป	2.4912	.7317	114	3.2920	1.4122	113
รวม	2.5839	.6554	411	3.2181	1.3865	408
		** F = 3.00			F = 0.25	

** = มีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05

เพื่อทดสอบว่าจำนวนบุตรของข้าราชการกรุงเทพมหานครกับการเตรียมตัวด้านร่างกายเป็นความสัมพันธ์จริงหรือความสัมพันธ์ลวง จึงได้นำเพศมาเป็นตัวแปรคุม ซึ่งสาเหตุที่นำตัวแปรเพศมาศึกษาร่วมกับจำนวนบุตรนั้น เพราะว่าบุคคลที่มีเพศต่างกันนอกจากจะมีความแตกต่างด้านกายภาพแล้ว ความคาดหวังที่จะพึ่งพาบุตรในยามสูงอายุก็ต่างกันด้วย เช่น การศึกษาของนภาพร ชโยวรรณ, มาลินี วงษ์สิทธิ์ และจันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย (2532: 22) พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มองหวังได้พึ่งพาบุตร โดยเฉพาะผู้สูงอายุหญิงต้องการการดูแลส่งเสริมจากบุตรมากกว่าผู้สูงอายุชาย ดังนั้นเพศจึงน่าจะเป็นตัวแปรที่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการเตรียมตัวด้านร่างกายของข้าราชการได้

ตารางที่ 32 เป็นการแสดงข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย โดยนำเพศมาร่วมพิจารณาด้วยผลปรากฏว่า ข้าราชการที่ไม่มีบุตรหรือมีบุตรน้อยกว่ามีการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่มีบุตรมากกว่า ทั้งกลุ่มเพศชายและเพศหญิง อีกทั้งยังเป็นความสัมพันธ์เหมือนก่อนที่จะควบคุมตัวแปร จึงอธิบายได้ว่าเพศไม่มีผลต่อการเตรียมตัวด้านร่างกาย ทั้งนี้เพราะไม่ว่าเพศจะแตกต่างกันอย่างไรความสัมพันธ์จำนวนบุตรกับการเตรียมตัวด้านร่างกายก็ยังคงเหมือนเดิม

จึงสามารถสรุปได้ว่า ข้าราชการที่ไม่มีบุตรและมีบุตรน้อยกว่ามีการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่มีบุตรมากกว่า

ตารางที่ 32 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณด้านร่างกาย จำแนกตามจำนวนบุตรและเพศ

เพศ	จำนวนบุตร	การเตรียมตัวด้านร่างกาย		
		\bar{X}	S.D.	N
ชาย		2.6119	.6478	134
	ไม่มีบุตร	2.6667	.5647	24
	1-2 คน	2.6667	.5724	60
	3 คนขึ้นไป	2.5200	.7624	50
หญิง		2.5704	.6645	277
	ไม่มีบุตร	2.4697	.7279	66
	1-2 คน	2.6597	.6025	147
	3 คนขึ้นไป	2.4688	.7120	64

F = 0.35

4.1.5 การมีผู้สูงอายุในครอบครัว ตารางที่ 33 เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการมีผู้สูงอายุในครอบครัวกับประเภทของการเตรียมตัว พบว่า ในการเตรียมตัวด้านร่างกายนั้น ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกายของข้าราชการที่มีผู้สูงอายุในครอบครัวสูงกว่าข้าราชการที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว (ข้าราชการที่มีผู้สูงอายุในครอบครัวค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6164, ข้าราชการที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัวค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5635) แสดงว่าการได้อยู่ร่วมกันและมีความผูกพันกับผู้สูงอายุส่งผลต่อความรู้ต่อนักคิดของผู้ที่อยู่ใกล้ชิดทำให้ได้เห็นแบบอย่างชีวิตของผู้สูงอายุได้ พบปัญหาทางสุขภาพที่ผู้สูงอายุประสบอยู่ ข้าราชการที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุจึงมีความตระหนักถึงการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว นอกจากนี้ กชกร สังขชาติ (2536: 5) จึงได้เสนอแนะว่าผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุควรได้มีการเตรียมตัวด้านสุขภาพไว้ก่อน แม้ผลการศึกษาจะเป็นความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางเป็นไปตามที่คาดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่า การมีผู้สูงอายุในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และมีทิศทางเหมือนกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย กล่าวคือข้าราชการที่มีผู้สูงอายุในครอบครัวมีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัว

ด้านความเป็นอยู่สูงกว่าข้าราชการที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว (ข้าราชการที่มีผู้สูงอายุในครอบครัว ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.3590, ข้าราชการที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัวค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.1310) จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้การได้มีความผูกพันใกล้ชิดกับผู้สูงอายุที่อยู่ในครอบครัวทำให้ข้าราชการได้มีโอกาสจัดเตรียมการและให้การดูแลผู้สูงอายุซึ่งมีความสอดคล้องกับ นภาพร ชโยวรรณ (2535: 171) จึงทำให้ข้าราชการที่มีผู้สูงอายุในครอบครัวมีโอกาสในการเตรียมตัวไว้สำหรับตนเอง เพื่อยามเกษียณอายุเพราะได้เห็นแบบอย่างจากผู้อยู่ใกล้ชิดตนเอง

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการมีผู้สูงอายุในครอบครัวกับค่าเฉลี่ยคะแนนเป็นการเตรียมตัวด้านร่างกาย และความเป็นอยู่ พบว่า ทั้งสองตัวแปรมีทิศทางของความสัมพันธ์เป็นไปในทางเดียวกัน และตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ข้าราชการที่มีผู้สูงอายุในครอบครัวมีการเตรียมตัวด้านร่างกายและด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว

ตารางที่ 33 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่จำแนกตามการมีผู้สูงอายุในครอบครัว

การมีผู้สูงอายุในครอบครัว	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.	N
ไม่มีผู้สูงอายุ	2.5635	.6559	252	3.1310	1.4486	252
มีผู้สูงอายุ	2.6164	.6637	159	3.3590	1.2646	156
รวม	2.5839	.6589	411	3.2181	1.3812	408
	F = 0.62			F = 2.62		

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

4.1.6 รายได้ครัวเรือน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ครัวเรือนของ

ข้าราชการกับประเภทของการเตรียมตัวในตารางที่ 34 ปรากฏว่า ในการเตรียมตัวด้านร่างกายนั้นพบว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนสูงกว่ามีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกายสูงกว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า (รายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 20,000 บาท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5324, รายได้ครัวเรือนสูงกว่า 20,000 บาทขึ้นไปค่าเฉลี่ย 2.6410) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา

ของดวงพร รัตนอมรวัช (2535: 135), สุภวรินทร์ หันกิตติคุณ (2539: 147), พนิตา คุณาธรรม (2538: 132), รจนารถ ร่วงลือ (2536: 72) ที่ศึกษาพบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่มีรายได้สูงย่อมมีโอกาสในการเลือกสรรกิจกรรมที่กระทำเพื่อสุขภาพได้ดีกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ แม้ผลการศึกษาจะเป็นความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางความสัมพันธ์เป็นไปตามที่คาดไว้ว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนสูงกว่ามีการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่า ข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนสูงกว่ามีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่สูงกว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า (รายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 20,000 บาท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.1302, รายได้ครัวเรือนสูงกว่า 20,000 บาทขึ้นไป ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.3161) แสดงว่า ข้าราชการที่มีรายได้มากย่อมมีกำลังทรัพย์ในการจัดเตรียมการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในอนาคตได้มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย เพราะปัจจัยที่เกี่ยวกับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มักจะใช้ปัจจัยทางการเงินในการดำเนินการและถึงแม้ความสัมพันธ์จะเป็นไปอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางของความสัมพันธ์สอดคล้องกับที่คาดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ครัวเรือนของข้าราชการกับค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวทั้ง 2 ด้าน คือด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่นั้นรายได้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางของความสัมพันธ์เป็นไปตามที่คาดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนสูงมีการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำ

ตารางที่ 34 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่จำแนกตามรายได้ครัวเรือน

รายได้ครัวเรือน (บาท)	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.	N
ต่ำกว่า 20,000 บาท	2.5324	.6880	216	3.1302	1.4049	215
20,000 บาทขึ้นไป	2.6410	.6212	195	3.3161	1.3573	193
รวม	2.5839	.6572	411	3.2181	1.3826	408
		F = 0.09			F = 0.17	

4.1.7 ความเป็นเจ้าของบ้าน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเจ้าของบ้านกับประเภทของการเตรียมตัวในตารางที่ 35 ปรากฏว่า ในการเตรียมตัวด้านร่างกายนั้นพบว่าข้าราชการที่เป็นเจ้าของบ้านมีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกายสูงกว่าข้าราชการที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน (เป็นเจ้าของบ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6087, ไม่เป็นเจ้าของบ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.4545) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าที่อยู่อาศัยเป็นหลักทรัพยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมทางสุขภาพ เมื่อข้าราชการมีความพร้อมในหลักประกันด้านที่อยู่อาศัยแล้วย่อมมีเวลาให้ความสนใจต่อกิจกรรมทางสุขภาพของตน ส่งผลให้ข้าราชการที่เป็นเจ้าของบ้านมีการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่นั้น พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเจ้าของบ้านกับค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ มีทิศทางไปในทางเดียวกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย กล่าวคือ ข้าราชการที่เป็นเจ้าของบ้านมีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่สูงกว่าข้าราชการที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน (เป็นเจ้าของบ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2749, ไม่เป็นเจ้าของบ้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.9242) เป็นความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติและตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงว่าที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเตรียมตัว เมื่อข้าราชการมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองก็จะเป็นการลดภาระค่าใช้จ่าย และทุระในการจัดหาที่อยู่อาศัย เพราะเมื่อลดภาระในการจัดหาที่อยู่อาศัยของคนได้แล้ว จะทำให้ข้าราชการมีความเป็นอิสระสามารถใช้เวลาในแต่ละวันทำกิจกรรมอย่างอื่นได้ตามต้องการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ความเป็นเจ้าของบ้านมีผลต่อการเตรียมความเป็นอยู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการเตรียมตัวด้านร่างกาย พบว่าความเป็นเจ้าของบ้านไม่มีผลโดยตรงต่อการเตรียมตัวด้านร่างกาย เพราะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเจ้าของบ้านกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือข้าราชการที่เป็นเจ้าของบ้านมีการเตรียมตัวด้านร่างกายและด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน

ตารางที่ 35 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่จำแนกตามความเป็นเจ้าของบ้าน

ความเป็นเจ้าของบ้าน	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	X	S.D.	N	X	S.D.	N
ไม่เป็นเจ้าของบ้านเป็น	2.4545	.7271	66	2.9242	1.4916	66
เจ้าของบ้าน	2.6087	.6429	345	3.2749	1.3572	342
รวม	2.5839	.6570	411	3.2181	1.3796	408
			F = 3.05			** F = 3.57

** = มีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05

เพื่อแสดงว่า ความเป็นเจ้าของบ้านกับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือเป็นความสัมพันธ์ลวง จึงได้นำเพศของข้าราชการมาร่วมประกอบ ซึ่งเหตุผลที่นำตัวแปรเพศมาเป็นตัวแปรควบคุมเพราะลักษณะทางเพศของบุคคลคือความเป็นเพศชาย-หญิงของข้าราชการที่มีฐานะความเป็นเจ้าของบ้านที่ต่างกัน อาจก่อให้เกิดการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน เช่น ข้าราชการเพศหญิงที่ไม่เป็นเจ้าของบ้านอาจจะตระหนักถึงความจำเป็นในการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการเพศชายที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน

ผลจากตารางที่ 36 เป็นการแสดงข้อมูลเมื่อนำตัวแปรเพศมาควบคุม ปรากฏว่า ในกลุ่มข้าราชการเพศชาย ผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน (เป็นเจ้าของบ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2719, ไม่เป็นเจ้าของบ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.7619) ในกลุ่มข้าราชการเพศหญิงก็พบทำนองเดียวกัน คือ ผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่

มากกว่าข้าราชการที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน (เป็นเจ้าของบ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2763, ไม่เป็นเจ้าของบ้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.0000) ซึ่งทิศทางความสัมพันธ์เป็นไปเช่นเดียวกับก่อนควบคุมตัวแปร

จึงสามารถสรุปได้ว่า ภายใต้การควบคุมอิทธิพลของเพศ พบว่า ความเป็นเจ้าของบ้านมีผลให้เกิดความแตกต่างในการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ กล่าวคือ ข้าราชการที่เป็นเจ้าของเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน

ตารางที่ 36 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามความเป็นเจ้าของบ้านและเพศ

เพศ	การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่			
	ความเป็นเจ้าของบ้าน	X	S.D.	N
ชาย		3.1926	1.3902	135
เป็น		3.2719	1.4034	114
ไม่เป็น		2.7619	1.2611	21
หญิง		3.2308	1.3833	273
เป็น		3.2763	1.3367	228
ไม่เป็น		3.0000	1.5954	45
F = 0.06				

ปัจจัยด้านสังคม

4.1.8 การศึกษา ตารางที่ 37 เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับประเภทของการเตรียมตัว ปรากฏว่า ในการเตรียมตัวด้านร่างกายนั้นข้าราชการที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยคะแนนเตรียมตัวด้านร่างกายสูงกว่าข้าราชการที่มีการศึกษต่ำกว่าปริญญาตรี (ต่ำกว่าปริญญาตรีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5440, ปริญญาตรีขึ้นไปค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6157) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงสามารถที่จะแสวงหาข้อมูลและสนใจสิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่า จึงได้มีความเอาใจใส่เรื่องสุขภาพมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาดำ สอดคล้องกับการศึกษาของ นภาพร ชโยวรรณ (2535: 172), พิรณูช จันทรคุปต์ (2540: 36) แม้ผลการศึกษจะไม่มียุทธศาสตร์

ทางสถิติ แต่ทิศทางของความสัมพันธ์ตรงกับที่คาดไว้ว่า ข้าราชการที่มีการศึกษาสูงมีการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่มีการศึกษาค่ำ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มีทิศทางไปในทางเดียวกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย กล่าวคือ ข้าราชการที่มีการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่สูงกว่าข้าราชการที่มีการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรี (ค่ากว่าปริญญาตรีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.0604, ปริญญาตรีขึ้นไปค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.3451) เป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ และตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าการศึกษช่วยให้บุคคลรู้จักใช้ความรู้และความคิดในการวางแผนดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม ผู้ที่มีการศึกษาสูงจึงเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ

เพราะฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวทั้ง 2 ด้านนั้น พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงกล่าวได้ว่าความแตกต่างของการศึกษามีผลต่อการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าการเตรียมตัวด้านร่างกาย

ตารางที่ 37 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านร่างกายและด้านความเป็นอยู่จำแนกตามการศึกษา

ระดับการศึกษา	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.	N
ต่ำกว่าปริญญาตรี	2.5440	.6859	182	3.0604	1.3509	182
ปริญญาตรีขึ้นไป	2.6157	.6359	229	3.3451	1.4001	226
รวม	2.5839	.6585	411	3.2181	1.3784	408
	F = 1.20			**F = 4.30		

** = มีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05

จากการที่การศึกษาของข้าราชการมีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05 จึงนำตัวแปรการมีผู้สูงอายุเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อทดสอบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นจริงหรือไม่ อย่างไร ซึ่งสาเหตุที่นำการมีผู้สูงอายุในครอบครัวมาร่วม

พิจารณาด้วย เนื่องจากกรณีที่ข้าราชการที่มีผู้สูงอายุอยู่ในบ้านย่อมได้รับการเรียนรู้และอบรมสั่งสอนจากผู้อาวุโสหรือมีอายุมาก อิทธิพลของการได้อาศัยร่วมกับผู้สูงอายุจึงน่าจะมีผลต่อการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ไม่น้อยไปกว่าการศึกษาของข้าราชการ

จากตารางที่ 38 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่โดยมีตัวแปรการมีผู้สูงอายุในครอบครัวเป็นตัวแปรคุม ผลปรากฏว่า ในกลุ่มที่ไม่มีผู้สูงอายุ ผู้ที่มีการศึกษาสูงเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่อนข้างเห็นได้ชัด (ต่ำกว่าปริญญาตรีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.9000, สูงกว่าปริญญาตรีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.3099) ส่วนกลุ่มที่มีผู้สูงอายุในครอบครัวผู้ที่มีการศึกษาสูงเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่อนข้างน้อย (ต่ำกว่าปริญญาตรีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.3056, สูงกว่าปริญญาตรีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.4048) จึงกล่าวได้ว่า ทั้งกลุ่มที่ไม่มีและมีผู้สูงอายุในครอบครัวผู้ที่มีการศึกษาสูงเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำเป็นความสัมพันธ์เหมือนก่อนการควบคุมตัวแปร

สรุปได้ว่า การศึกษามีผลต่อการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำ

ตารางที่ 38 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ จำแนกตามการศึกษาและการมีผู้สูงอายุในครอบครัว

การมีผู้สูงอายุในครอบครัว	การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่			
	การศึกษา	\bar{X}	S.D.	N
ไม่มีผู้สูงอายุ		3.1310	1.4486	252
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	2.9000	1.3744	110
	ปริญญาตรีขึ้นไป	3.3099	1.4836	142
มีผู้สูงอายุ		3.3590	1.2646	156
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.3056	1.2852	72
	ปริญญาตรีขึ้นไป	3.4048	1.2527	84

F = 0.62

4.1.9 ระดับตำแหน่ง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระดับตำแหน่งของข้าราชการกับประเภทของการเตรียมตัวในตารางที่ 39 ปรากฏว่า ในการเตรียมตัวด้านร่างกายนั้นพบว่าข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งสูงกว่ามีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกายสูงกว่าข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ระดับต่ำกว่า C4 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.4925, ระดับ C4-C6 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5200, ระดับตำแหน่ง C7 ขึ้นไป ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.7563) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้คงเป็นเพราะข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งสูงย่อมมีพื้นฐานจากการศึกษาที่สูงด้วยส่งผลให้มีความสนใจในสุขภาพของตน มีทักษะต่อการดำเนินชีวิตที่ดีและมีความตระหนักถึงปัญหาสุขภาพมากกว่าผู้ที่มีตำแหน่งต่ำกว่า

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับตำแหน่งกับค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มีทิศทางไปในทางเดียวกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย กล่าวคือ ข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งสูงกว่ามีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่สูงกว่าข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งต่ำกว่า (ระดับต่ำกว่า C4 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.7761, ระดับ C4-C6 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2422, ระดับตำแหน่ง C7 ขึ้นไป ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.4237) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติและตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่มีตำแหน่งสูงย่อมมีพื้นฐานการศึกษาที่สูงด้วย ทำให้ได้รับค่าตอบแทนที่เป็นเงินเดือนจากทางทำงานเป็นรายได้สูงตามภาระหน้าที่ ส่งผลให้สามารถเลือกดำเนินชีวิตใช้จ่ายเพื่อการเตรียมตัวในด้านต่างๆ ได้มากกว่าผู้ที่มีตำแหน่งต่ำกว่า

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ระดับตำแหน่งของข้าราชการมีผลต่อประเภทของการเตรียมตัวในด้านร่างกาย และการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความสัมพันธ์ตรงกับที่ตั้งสมมติฐานไว้

ตารางที่ 39 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่จำแนกตามระดับตำแหน่ง

ระดับตำแหน่ง	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.	N
ต่ำกว่า C4	2.4925	.6366	67	2.7761	1.3687	67
C4-C6	2.5200	.7263	225	3.2422	1.3572	223
C7 ขึ้นไป	2.7563	.4862	119	3.4237	1.3985	118
รวม	2.5839	.6509	411	3.2181	1.3711	408
		** F = 5.91			** F = 4.84	

** = มีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05

อย่างไรก็ตาม นอกจากระดับตำแหน่งที่มีผลต่อการเตรียมตัวด้านร่างกายและด้านความเป็นอยู่แล้ว อายุน่าจะมีความสำคัญต่อการผันแปรจากการเตรียมตัวทั้งด้านร่างกายและด้านความเป็นอยู่ เนื่องจากว่าอายุเป็นตัวแปรที่นอกจากจะแสดงถึงภูมิหลังและประสบการณ์ที่ผ่านมาของชีวิตแล้ว ยังเป็นตัวแปรที่สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของการปฏิบัติกิจกรรมต่างของชีวิต รวมถึงภาวะสุขภาพที่เสื่อมโทรมลงไปตามอายุที่เพิ่มขึ้นได้อีกด้วย

ตารางที่ 40 เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระดับตำแหน่งกับการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่ โดยมีอายุเป็นตัวแปรคุม ปราบกว่า ในการเตรียมตัวด้านร่างกาย ข้าราชการอายุ 50-54 ปี ผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่าเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าผู้ที่มีตำแหน่งต่ำกว่า ส่วนข้าราชการที่มีอายุ 55-60 ปี พบว่าผู้ที่มีตำแหน่งระดับกลางมีการเตรียมตัวด้านร่างกายน้อยกว่าผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่า และต่ำกว่าตามลำดับ (ต่ำกว่า C4 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6957, C4-C6 ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.4757, C7 ขึ้นไปค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.7260)

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่า ทั้งกลุ่มที่มีอายุ 50-54 ปีและกลุ่มอายุ 55-60 ปี ข้าราชการที่มีตำแหน่งสูงกว่ามีการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่มากกว่าข้าราชการที่มีตำแหน่งต่ำกว่า ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เหมือนก่อนการควบคุมตัวแปร นั้นย่อมแสดงว่าแม้อายุจะแตกต่างกันแต่อิทธิพลของระดับตำแหน่งก็ยังคงมีผลต่อการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่

โดยสรุปภายใต้การควบคุมตัวแปรอายุ กล่าวได้ว่าระดับตำแหน่งมีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างในการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่ โดยข้าราชการที่มีตำแหน่งสูงกว่ามีการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่ มากกว่าข้าราชการที่มีตำแหน่งต่ำกว่า

ตารางที่ 40 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่จำแนกตามระดับตำแหน่ง และอายุ

อายุ	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่			
	ระดับตำแหน่ง	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.	N
50-54 ปี		2.5755	.6450	212	3.2067	1.3833	208
	ต่ำกว่า C4	2.3864	.6893	44	2.6444	1.3510	45
	C4-C6	2.5578	.6809	122	3.3277	1.3785	119
	C7 ขึ้นไป	2.8043	.4011	46	3.4545	1.3021	44
55-60 ปี		2.5930	.6743	199	3.2300	1.3881	200
	ต่ำกว่า C4	2.6957	.4705	23	3.0455	1.3965	22
	C4-C6	2.4757	.7777	103	3.1442	1.3323	104
	C7 ขึ้นไป	2.7260	.5339	73	3.4054	1.4611	74
				F = 0.78			F = 0.02

4.1.10 โครงสร้างครัวเรือน ตารางที่ 41 เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างครัวเรือนของข้าราชการกับประเภทของการเตรียมตัว ปรากฏว่า ในการเตรียมตัวด้านร่างกายนั้น พบว่าข้าราชการที่อยู่ครัวเรือนเดี่ยวมีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านร่างกายสูงกว่าข้าราชการที่อยู่ในครัวเรือนแบบอื่นๆ ไม่มากนัก (ครัวเรือนเดี่ยวค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5969, ครัวเรือนแบบอื่นๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5385) แสดงว่าผู้ที่อยู่ครัวเรือนเดี่ยวที่มีความพร้อมทางด้านครัวเรือนมักมีเวลาสำหรับทำให้ความใส่ใจต่อสุขภาพของคนเมื่อบุตรหลานเติบโตแล้วบิดา-มารดาในครัวเรือนย่อมมีเวลาให้กับตนเองมากด้วย และแม้ผลการศึกษาจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางตรงข้ามกับที่คาดไว้คือ ข้าราชการที่อยู่ครัวเรือนเดี่ยวมีการเตรียมตัวด้านร่างกายมากกว่าข้าราชการที่อยู่ในครัวเรือนแบบอื่นๆ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สำหรับการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่ พบว่าข้าราชการที่อยู่ในครัวเรือนเดี่ยวมีค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่สูงกว่าข้าราชการที่อยู่ในครัวเรือนแบบอื่น (ครัวเรือนเดี่ยวค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.2547, ครัวเรือนแบบอื่นๆค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.0889) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสังคมไทยถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่จะทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ จึงเป็นไปได้ว่าผู้สูงอายุอาจได้รับการช่วยเหลือในด้านการเงิน ที่อยู่อาศัย และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตจากบุคคลที่อยู่ในครอบครัว จึงมีผลให้ข้าราชการสูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนเดี่ยวมีแนวโน้มเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่สูงกว่าข้าราชการที่อยู่ครัวเรือนแบบอื่นๆ แม้ผลจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางตรงกับที่คาดไว้ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ข้าราชการที่อาศัยในครัวเรือนต่างแบบกันมีการเตรียมตัวด้านร่างกาย และความเป็นอยู่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 41 ค่าเฉลี่ยคะแนนการเตรียมตัวก่อนเกษียณ ด้านร่างกาย และด้านความเป็นอยู่จำแนกตามโครงสร้างครัวเรือน

โครงสร้างครัวเรือน	การเตรียมตัวด้านร่างกาย			การเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่		
	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.	N
ครัวเรือนเดี่ยว	2.5969	.6457	320	3.2547	1.3785	318
ครัวเรือนแบบอื่นๆ (ครัวเรือนชาย, และ อยู่คนเดียว)	2.5385	.7041	91	3.0889	1.4034	90
รวม	2.5839	.6590	411	3.2181	1.3840	408
		F = 0.45			F = 0.31	

4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กับการเตรียมตัวด้านจิตใจ ด้วยวิธีวิเคราะห์แบบตารางไขว้ และไคสแควร์

ปัจจัยทางประชากร

4.2.1 เพศ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการเตรียมตัวด้านจิตใจ (ตารางที่ 42) พบว่า ข้าราชการหญิงมีการเตรียมตัวด้านจิตใจสูงกว่าข้าราชการชาย คิดเป็นร้อยละ 85.6 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 77.8 และเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุลักษณ์ มิชูทรัพย์ วิไลวรรณ ทองเจริญ และ จันทนา รณฤทธิ์วิชช์ (2535: 43), นภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเคล (2539: 194) ที่พบว่า เพศหญิงคิดและเตรียมการเข้าหาศาสนามากขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย ที่เป็นเช่นนี้เพราะ โดยธรรมชาติ วัฒนธรรม และสังคมได้กำหนดบทบาทและกิจกรรมของเพศหญิงและเพศชายไว้ต่างกัน เพศหญิงมักจะเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหว ละเอียดย่อม ประณีประนอม และหยิ่งถึงจิตใจของคนได้ดีกว่าเพศชาย (ปรมะ สตะเวทิน, 2526: 106) จึงน่าจะเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งผู้หญิงเมื่อได้รับการโน้มน้าวหรือขอร้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำบุญ ทำกุศล ก็จะเกิดความเมตตาบริจาคช่วยเหลือผู้อื่นและตนเองก็มีความสุขไปด้วย ผลการศึกษาที่พบจึงกล่าวได้ว่าข้าราชการเพศหญิงมีการเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าข้าราชการเพศชาย ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.2.2 อายุ การศึกษาในตารางที่ 42 พบว่า ข้าราชการที่มีอายุ 55-60 ปี มีการเตรียมตัวด้านจิตใจคิดเป็นสัดส่วนสูงกว่าข้าราชการที่มีอายุ 50-54 ปี เปรียบเทียบร้อยละ 84.0 กับ ร้อยละ 82.2 สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะความเชื่อของสังคมไทยที่ว่าบุคคลที่มีอายุมากขึ้น กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ คือการปฏิบัติธรรม และประกอบศาสนากิจให้มากขึ้น เพื่อจะได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุมากจะเหลืออายุขัยในชีวิตน้อยลงและเสี่ยงต่อภาวะการตายมากกว่าผู้ที่อ่อนวัยกว่า ด้วยเหตุนี้ผู้ที่มีอายุมากจึงมีแนวโน้มให้ความสำคัญต่อหลักศาสนา มากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย ซึ่งผลการศึกษาปรากฏว่าตรงกันข้ามกับการศึกษาของ ศิริวรรณ ศิริบุญ (2538: 19) ที่พบว่า ความบ่อยครั้งในการประกอบศาสนากิจของผู้สูงอายุไทยแปรผันเป็นปฏิภาคกันกับอายุของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีอายุมากมีปัญหาในการเคลื่อนไหวและประสบความยากลำบากในการเดินทางมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่า อย่างไรก็ตามข้อค้นพบจากการศึกษาคครั้งนี้เมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางของความสัมพันธ์ตรงกับสมมติฐานที่ว่า ข้าราชการที่มีอายุมากมีการเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าข้าราชการที่อายุน้อย

จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.2.3 สถานภาพสมรส ข้อมูลในตารางที่ 42 นี้ให้เห็นว่า ชำราชการที่มีสถานภาพอื่นๆ (หม้าย หย่า ร้าง แยกกันอยู่ หรือ โสด) มีการเตรียมตัวด้านจิตใจในสัดส่วนที่สูงกว่าชำราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรส เปรียบเทียบร้อยละ 86.4 กับร้อยละ 81.8 จากข้อค้นพบนี้ แสดงว่าชำราชการที่เป็นหม้าย หย่า ร้าง แยกกันอยู่ หรือคนโสด ปฏิบัติธรรมและประกอบกิจกรรมทางศาสนา มากกว่าผู้ที่แต่งงานและอยู่กับคู่สมรส ซึ่งการที่ชำราชการที่เป็นหม้าย หย่า ร้าง แยกกันอยู่ หรือคนโสด ปฏิบัติธรรมและประกอบกิจกรรมเข้าหาศาสนา มากกว่าผู้ที่แต่งงานและอยู่กับคู่สมรส น่าจะเป็นเพราะชำราชการกลุ่มนี้ต้องอยู่ลำพังเพียงคนเดียว ขอมรู้สึกโดดเดี่ยว อ้างว้าง การยึดมั่นในหลักศาสนาเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ขอมเป็นทางเลือกที่ดี (สุรกุล เจนอบรม, 2534: 118) ของผู้ที่เป็นหม้าย หย่า ร้าง แยกกันอยู่ หรือคนโสด ผลการศึกษาจึงกล่าวได้ว่า ชำราชการที่มีสถานภาพสมรสอื่นมีการเตรียมตัวทางด้านจิตใจมากกว่าชำราชการที่มีสถานภาพสมรสสมรส ซึ่งทิศทางของความสัมพันธ์ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4.2.4 จำนวนบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรกับการเตรียมตัวด้านจิตใจ ตามตารางที่ 42 พบว่า ชำราชการที่ไม่มีบุตร และชำราชการที่มีบุตร 1-2 คน มีการเตรียมตัวด้านจิตใจแตกต่างกันน้อยมาก คิดเป็นร้อยละ 83.3 และร้อยละ 83.7 ตามลำดับ สำหรับชำราชการที่มีบุตร 3 คนขึ้นไปเตรียมตัวด้านจิตใจคิดเป็นร้อยละ 81.7 จึงกล่าวได้ว่าชำราชการที่ไม่มีบุตรและมีบุตรน้อยกว่ามีแนวโน้มเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าชำราชการที่มีบุตรมากกว่าอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้เพราะชำราชการที่มีบุตรน้อยภาระในการดูแลส่งเสริมให้บุตรสามารถดูแลตนเองได้ใช้เวลาไม่นานนัก จึงทำให้ชำราชการมีเวลาเป็นของตนเองที่จะให้ความสนใจกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตของตนเองได้มากขึ้น กิจกรรมทางด้านศาสนานับว่าเป็นที่พึงพอใจที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงวัยที่ชำราชการส่วนมากเลือกปฏิบัติเพราะจะได้พบปะสมาคมกับบุคคลอื่น นับว่าเป็นทางออกของชีวิตในผู้ที่ไม่มีบุตร หรือมีบุตรน้อยได้ช่วย ข้อค้นพบนี้จึงตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ชำราชการที่มีบุตรน้อยมีการเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าชำราชการที่มีบุตรมาก

4.2.5 การมีผู้สูงอายุในครอบครัว ผลการศึกษาในตารางที่ 42 พบว่าชำราชการที่มีผู้สูงอายุในครอบครัวมีสัดส่วนการเตรียมตัวด้านจิตใจสูงกว่าชำราชการที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว เปรียบเทียบร้อยละ 84.2 กับร้อยละ 82.4 ที่เป็นเช่นนี้เพราะการได้อาศัยอยู่ร่วมกันกับญาติผู้สูงอายุในครอบครัวชำราชการย่อมมีโอกาสได้รับการอบรมสั่งสอน รวมถึงการชักชวนให้ไปวัด โบสถ์ หรือสุเหร่า เพื่อเป็นเพื่อนหรือช่วยพาผู้สูงอายุไปปฏิบัติธรรมและประกอบกิจกรรมทางศาสนา

เนื่องจากผู้สูงอายุในครอบครัวเป็นผู้ที่มีอายุมาก มักมีปัญหาทางสุขภาพทำให้การเดินทางโดยลำพังไม่สะดวกนัก (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2538: 19) ผู้สูงอายุจึงต้องพึ่งพาบุตรหลานให้ช่วยพาไปวัด โบสถ์ หรือสุเหร่า ผลการศึกษาเมื่อทดสอบด้วยค่าสถิติแล้ว พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ทิศทางมีแนวโน้มว่าผู้ที่มีผู้สูงอายุในครอบครัวมีการเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าข้าราชการที่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

4.2.6 รายได้ครัวเรือน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ครัวเรือนกับการเตรียมตัวด้านจิตใจ (ตารางที่ 42) พบว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 20,000 บาท มีสัดส่วนของการเตรียมตัวด้านจิตใจสูงกว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือน 20,000 บาทขึ้นไป เปรียบเทียบร้อยละ 86.7 กับร้อยละ 79.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ที่มีรายได้ครัวเรือนน้อยมักจะหาที่พึ่งในชีวิตด้วยการดำเนินกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้จ่ายมากนัก ประกอบกับความเชื่อที่ว่าหากทำบุญไว้มากกุศลผลบุญก็จะให้ผลตอบแทนที่ดีแก่ชีวิต ในขณะที่ผู้มีรายได้ครัวเรือนสูงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการประกอบอาชีพ และแสวงหารายได้ให้กับตนเองทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะให้ความสนใจในกิจกรรมทางศาสนา (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2538: 20) จึงเป็นไปได้ว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนน้อยเตรียมตัวด้านจิตใจด้วยการเข้าหาศาสนามากกว่าผู้ที่มีรายได้ครัวเรือนมาก อย่างไรก็ตามผลการศึกษาที่ได้ตรงกันข้ามกับที่คาดไว้ จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.2.7 ความเป็นเจ้าของบ้าน ตารางที่ 42 ซึ่งให้เห็นว่า ข้าราชการที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน มีสัดส่วนของการเตรียมตัวด้านจิตใจสูงกว่าข้าราชการที่ไม่เป็นเจ้าของบ้าน เปรียบเทียบร้อยละ 89.6 กับร้อยละ 81.8 ที่เป็นเช่นนี้เพราะข้าราชการที่ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง อาจเป็นผู้อาศัยอยู่ในบ้านพักราชการ บ้านเช่า หรือพักอาศัยอยู่กับผู้อื่นจึงมีเวลาและให้ความสนใจกับการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นที่พึ่งในยามสูงวัยจะได้หันเข้าหาวัด โบสถ์ หรือสุเหร่า เพื่อชดเชยสภาวะความเป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะกิจกรรมทางศาสนานอกจากจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้มีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วยังเป็นการพบปะสมาคมกับคนอื่น ๆ ได้อีกด้วย สำหรับผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านอาจจะให้ความสนใจกับกิจกรรมอื่น เช่น การปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตนมากกว่าการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาที่เป็นได้ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาที่พบเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและทิศทางตรงกันข้ามกับสมมติฐานที่คาดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัจจัยทางสังคม

4.2.8 การศึกษา ผลการศึกษาในตารางที่ 42 พบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันของข้าราชการมีผลต่อการปฏิบัติธรรมและประกอบกิจกรรมทางศาสนา กล่าวคือ ข้าราชการที่มีการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรีมีการเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าข้าราชการที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีเปรียบเทียบร้อยละ 85.3 กับร้อยละ 81.2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเตรียมใจเป็นวิธีการที่ได้มาโดยความเชื่อมั่น อบอุ่นใจ มีขวัญ และกำลังใจ ที่จะเผชิญกับภาวะต่างๆ ที่อยู่เหนือธรรมชาติ ทำให้ผู้ที่มีการศึกษาค่ำมีแนวโน้มในการเชื่อหลักธรรมคำสอนของศาสนา จึงหันมาสนใจศาสนามากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะไม่นิยมในหลักศาสนา ข้อมูลนี้อธิบายได้ว่าผู้ที่มีการศึกษาสูงได้ให้ความสำคัญและสนใจปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ มากกว่าเรื่องของการเข้าหาศาสนา (ดูตารางที่ 36 ประกอบ) ผลการศึกษาจึงกล่าวได้ว่าข้าราชการที่มีการศึกษาค่ำมีการเตรียมตัวด้านจิตใจสูงกว่าข้าราชการที่มีการศึกษาสูงอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งทิศทางการความสัมพันธ์ตรงข้ามกับที่คาดไว้ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.2.9 ระดับตำแหน่ง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับตำแหน่งกับการเตรียมตัวด้านจิตใจ (ตารางที่ 42) พบว่าข้าราชการที่มีตำแหน่ง C4-C6 เตรียมตัวด้านจิตใจคิดเป็นร้อยละ 84.5 รองลงมาคือผู้ที่มีตำแหน่งต่ำกว่า C4 คิดเป็นร้อยละ 82.4 และผู้ที่มีตำแหน่ง C7 ขึ้นไปร้อยละ 80.7 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ข้าราชการที่เป็นผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง ระดับต้น หรือปฏิบัติการ มีการเตรียมตัวด้านจิตใจไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระดับตำแหน่งที่ใกล้เคียงกันทำให้ผลการศึกษาไม่ต่างกันมากนัก อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลที่ปรากฏพอสรุปได้ว่าข้าราชการที่มีตำแหน่งต่ำมีแนวโน้มเตรียมตัวทางด้านจิตใจสูงกว่าข้าราชการที่มีตำแหน่งสูง ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะระดับตำแหน่งสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของข้าราชการ ผู้ที่มีตำแหน่งต่ำมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจึงมีแนวโน้มที่จะสนใจศาสนามากกว่า เพราะศาสนาเป็นวิถีปฏิบัติที่ใกล้ชิดกับผู้มีฐานะระดับต่ำ แต่ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าผู้ที่มีตำแหน่งสูงจะไม่สนใจศาสนา ทั้งนี้เนื่องจากภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในระดับผู้บริหารอาจเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติธรรมและประกอบศาสนกิจของข้าราชการระดับสูงได้ ผลการศึกษาจึงตรงข้ามกับที่คาดไว้ว่าข้าราชการที่มีตำแหน่งสูงมีการเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าข้าราชการที่มีตำแหน่งต่ำ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.2.10 โครงสร้างคร้วเรือน จากตารางที่ 42 พบว่า ข้าราชการที่อยู่คร้วเรือนเดี่ยวมีสัดส่วนของการเตรียมตัวด้านจิตใจน้อยกว่าข้าราชการที่อยู่ในคร้วเรือนแบบอื่นเปรียบเทียบร้อยละ

82.0 กับร้อยละ 86.8 ที่เป็นเช่นนี้เพราะครัวเรือนแบบอื่นประกอบด้วยครัวเรือนชายซึ่งมีสถิติหลายวัย ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา บุตร หลาน อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมที่จะให้การดูแลเอาใจใส่ส่งเสริมให้มีโอกาสเข้าหาศาสนาได้มากขึ้น สำหรับผู้ที่อยู่คนเดียว การปฏิบัติธรรมและประกอบศาสนกิจนอกจากจะช่วยให้มีที่พึ่งทางใจแล้วยังได้พบปะสมาคมกับบุคคลอื่น จึงทำให้ผู้ที่อยู่ในครัวเรือนแบบอื่นมีความสนใจในกิจกรรมทางศาสนามากกว่าผู้ที่อยู่ครัวเรือนเดี่ยว และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์แล้วผลปรากฏว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และทิศทางตรงข้ามกับที่คาดไว้ว่าข้าราชการที่อยู่ครัวเรือนแบบอื่นมีการเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าข้าราชการที่อยู่ครัวเรือนเดี่ยว จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 42 ร้อยละของข้าราชการกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการเตรียมตัวด้านจิตใจและปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม

ปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	การเตรียมตัวด้านจิตใจ		รวม
	ทำ	ไม่ทำ	
ปัจจัยทางประชากร			
เพศ			
ชาย	77.8	22.2	100.0 (135)
หญิง	85.6	14.4	100.0 (278)
	$X^2 = 3.96$		Significance = 0.04
อายุ (ปี)			
50-54	82.2	17.8	100.0 (213)
55-60	84.0	16.0	100.0 (200)
	$X^2 = 0.24$		Significance = 0.61
สถานภาพสมรส			
อื่นๆ (โสด หม้าย หย่า ว่าง แยกกันอยู่)	86.4	13.6	100.0 (110)
สมรส (อยู่กินกับคู่สมรส)	81.8	18.2	100.0 (303)
	$X^2 = 1.16$		Significance = 0.27
จำนวนบุตร			
ไม่มีบุตร	83.3	16.7	100.0 (90)
1-2 คน	83.7	16.3	100.0 (208)
3 คนขึ้นไป	81.7	18.3	100.0 (115)
	$X^2 = 0.19$		Significance = 0.9
การมีผู้สูงอายุในครอบครัว			
ไม่มี	82.4	17.6	100.0 (255)
มี	84.2	15.8	100.0 (158)
	$X^2 = 0.23$		Significance = 0.63

ตารางที่ 42 (ต่อ) ร้อยละของข้าราชการกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการเตรียมตัวด้านจิตใจและ
ปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม

ปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	การเตรียมตัวด้านจิตใจ		รวม
	ทำ	ไม่ทำ	
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ			
รายได้ครัวเรือน			
ต่ำกว่า 20,000 บาท	86.7	13.3	100.0 (218)
20,000 บาทขึ้นไป	79.0	21.0	100.0 (195)
	$X^2 = 4.36$		Significance = 0.03
ความเป็นเจ้าของบ้าน			
ไม่เป็น	89.6	10.4	100.0 (67)
เป็น	81.8	18.2	100.0 (346)
	$X^2 = 2.40$		Significance = 0.12
ปัจจัยทางสังคม			
การศึกษา			
ต่ำกว่าปริญญาตรี	85.3	14.7	100.0 (184)
ปริญญาตรีขึ้นไป	81.2	18.8	100.0 (229)
	$X^2 = 1.22$		Significance = 0.26
ระดับตำแหน่ง			
ต่ำกว่า C4	82.4	17.6	100.0 (68)
C4 - C6	84.5	15.5	100.0 (226)
C7 ขึ้นไป	80.7	19.3	100.0 (119)
	$X^2 = 0.84$		Significance = 0.65
โครงสร้างครัวเรือน			
ครัวเรือนเดี่ยว	82.0	18.0	100.0 (322)
ครัวเรือนแบบอื่น	86.8	13.2	100.0 (91)
	$X^2 = 1.17$		Significance = 0.27

จากการศึกษาที่ผ่านมา เป็นการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะภูมิหลังทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม กับการเตรียมตัวด้านจิตใจ ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับ 2 ตัวแปร คือตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ผลการศึกษาพบว่า เพศ และรายได้ครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวด้านจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและการศึกษาในลำดับถัดมาได้นำตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปรมาศึกษาเพื่อค้นหาว่าแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่มีอยู่เดิม นั้น เป็นความสัมพันธ์จริงดังกล่าวหรือไม่ หรือเกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่น

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการเตรียมตัวด้านจิตใจ (ตารางที่ 42) พบว่าเพศมีอิทธิพลต่อการเตรียมตัวด้านจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามเพศก็มีได้เป็นตัวแปรเดียวหรือปัจจัยเดียวที่จะกำหนดความแตกต่างในการเตรียมตัวด้านจิตใจ หากขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ ด้วย ดังนั้นจึงนำตัวแปรสถานภาพสมรสมาศึกษาพร้อมกับเพศ ซึ่งสาเหตุที่นำสถานภาพสมรสมาเป็นตัวแปรควบคุมเพราะสถานภาพสมรสของแต่ละคนเป็นตัวกำหนดการกระทำ ความคิด ความเชื่อของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ (โสด หม้าย หย่า ร้าง แยกกันอยู่) ต้องดำเนินชีวิตเพียงลำพัง ขาดเพื่อนคู่ชีวิต ขาดที่ปรึกษา ในขณะที่ผู้ที่มีสถานภาพสมรสสมรส (ยังอยู่กินกับคู่สมรส) จะรู้สึกมีเพื่อนคู่คิด มีความอบอุ่นทางใจมากกว่า ความแตกต่างทางสถานภาพสมรสจึงน่าจะมีผลต่อการเตรียมตัวด้านจิตใจไม่น้อยไปกว่าเพศของข้าราชการ

ข้อมูลในตารางที่ 43 เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการเตรียมตัวด้านจิตใจ เมื่อควบคุมด้วยสถานภาพสมรส ผลปรากฏว่าในกลุ่มสถานภาพสมรสสมรสข้าราชการหญิงมีสัดส่วนการเตรียมตัวด้านจิตใจสูงกว่าข้าราชการชาย เปรียบเทียบร้อยละ 84.3 กับร้อยละ 77.7 สำหรับกลุ่มสถานภาพสมรสอื่นๆ พบความสัมพันธ์คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ข้าราชการหญิงยังคงเตรียมตัวด้านจิตใจสูงกว่าข้าราชการชาย เปรียบเทียบร้อยละ 88.5 กับร้อยละ 78.3 และน่าสังเกตว่าในกลุ่มสถานภาพอื่นๆ นี้ เพศหญิงมีสัดส่วนการเตรียมตัวด้านจิตใจสูงกว่าเพศชายค่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มสถานภาพสมรสสมรส อย่างไรก็ตามทิศทางการความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการเตรียมตัวด้านจิตใจภายหลังการควบคุมด้วยตัวแปรสถานภาพสมรสยังคงเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะเดิมเหมือนก่อนควบคุมตัวแปร

จึงสรุปได้ว่า ภายใต้อการควบคุมด้วยสถานภาพสมรสของข้าราชการ พบว่า เพศยังคงมีผลต่อการเตรียมตัวด้านจิตใจ โดยที่ข้าราชการหญิงมีการเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าข้าราชการชาย

ตารางที่ 43 ร้อยละของข้าราชการกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการเตรียมตัวด้านจิตใจ เพศ และ สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	การเตรียมตัวด้านจิตใจ		รวม	
	เพศ	ทำ		ไม่ทำ
สมรส				
ชาย		77.7	22.3	100.0 (112)
หญิง		84.3	15.7	100.0 (191)
รวม		81.8	18.2	100.0 (303)
		$X^2 = 2.07$		Significance = 0.14
อื่นๆ (โสด หม้าย หย่า ว่าง แยกกันอยู่)				
ชาย		78.3	21.7	100.0 (23)
หญิง		88.5	11.5	100.0 (87)
รวม		86.4	13.6	100.0 (110)
		$X^2 = 1.62$		Significance = 0.20

นอกจากนี้ในการเตรียมตัวด้านจิตใจ ยังพบว่ารายได้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเตรียมตัวด้านจิตใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน จึงได้นำอายุของข้าราชการเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุมรายได้ครัวเรือนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเหตุผลที่นำตัวแปรอายุมาควบคุมนั้นเนื่องจากว่าอายุเป็นตัวแปรทางประชากรที่แสดงถึงภูมิหลังและประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมา และสามารถสะท้อนภาวะสุขภาพในยามสูงอายุได้ด้วย ดังนั้นจึงนำรายได้ครัวเรือนมาศึกษาภายใต้เงื่อนไขอายุของข้าราชการว่าจะมีความแตกต่างไปจากเดิมหรือไม่อย่างไร

ผลการศึกษาดังกล่าว เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ครัวเรือนกับการเตรียมตัวด้านจิตใจภายใต้การควบคุมของตัวแปรอายุ พบว่า ในกลุ่มอายุ 50-54 ปี ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท เตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าผู้ที่มีรายได้ 20,000 บาทขึ้นไป เปรียบเทียบร้อยละ 86.0 กับร้อยละ 77.2 สำหรับกลุ่มอายุ 55-60 ปี ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท เตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าผู้ที่มีรายได้ 20,000 บาทขึ้นไป เปรียบเทียบร้อยละ 87.6 กับร้อยละ 80.6 จึงกล่าวได้ว่า ทั้ง 2 กลุ่มอายุ ข้าราชการที่มีรายได้น้อยเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าข้าราชการที่มีรายได้

มาก ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เดิมเหมือนก่อนควบคุมตัวแปร ที่ปรากฏเช่นนี้จึงกล่าวได้ว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนต่ำมีการเตรียมตัวด้านจิตใจมากกว่าข้าราชการที่มีรายได้ครัวเรือนสูง

ตารางที่ 44 ร้อยละของข้าราชการกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการเตรียมตัวด้านจิตใจ รายได้ครัวเรือน และอายุ

อายุ รายได้ครัวเรือน	การเตรียมตัวด้านจิตใจ		รวม
	ทำ	ไม่ทำ	
50-54 ปี			
ต่ำกว่า 20,000 บาท	86.0	14.0	100.0 (121)
20,000 บาทขึ้นไป	77.2	22.8	100.0 (92)
รวม	82.2	17.2	100.0 (213)
	$X^2 = 2.74$		Significance = 0.09
55-60 ปี			
ต่ำกว่า 20,000 บาท	87.6	12.4	100.0 (97)
20,000 บาทขึ้นไป	80.6	19.4	100.0 (103)
รวม	84.0	16.0	100.0 (200)
	$X^2 = 1.84$		Significance = 0.17

ตารางที่ 45 สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะภูมิหลัง ทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม กับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการ การเตรียมตัวด้านร่างกาย การเตรียมตัวด้านจิตใจ และการเตรียมตัวด้านความเป็นอยู่

ลักษณะภูมิหลัง ทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม	การเตรียมตัวก่อน เกษียณอายุราชการ		การเตรียมตัว ด้านร่างกาย		การเตรียมตัว ด้านจิตใจ		การเตรียมตัว ด้านความเป็นอยู่	
	ทิศทาง	นัยสำคัญ	ทิศทาง	นัยสำคัญ	ทิศทาง	นัยสำคัญ	ทิศทาง	นัยสำคัญ
เพศ	×	0	✓	0	✓	1	✓	0
อายุ	✓	1	✓	0	✓	0	✓	0
สถานภาพสมรส	✓	0	×	0	✓	0	✓	0
จำนวนบุตร	×	0	✓	1	✓	0	×	0
การมีผู้สูงอายุ	✓	1	✓	0	✓	0	✓	0
รายได้ครัวเรือน	×	0	✓	0	×	1	✓	0
ความเป็นเจ้าของบ้าน	✓	0	✓	0	×	0	✓	1
การศึกษา	✓	0	✓	0	×	0	✓	1
ตำแหน่ง	✓	0	✓	1	×	0	✓	1
โครงสร้างครัวเรือน	✓	0	×	0	×	0	✓	0

หมายเหตุ × หมายถึง ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

✓ หมายถึง เป็นไปตามสมมติฐาน

0 หมายถึง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

1 หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05